

Elever med svårigheter.

Elever i svårigheter av Britta Liljegren

1.0 Orsaker till att elever har svårigheter

Liljegren gör redan i valet av titel till sin bok ("Elever i svårigheter") en tydlig distinktion mellan elever *med* svårigheter och elever *i* svårigheter. Då man ser till elever som av en eller annan anledning har problem i skolan bör man inte utsätta eleven för det totala ansvaret. Därför blir också en positiv värdeladdning av själva "svårigheten" väsentlig.

Orsakerna till att elever har svårigheter kan bero på relationen mellan barnet och dess föräldrar. Om en elev har svårt för att fungera i ett socialt samspel i skolan har detta inte enbart att göra med barnets psykiska ohälsa. I de flesta fall uppkommer psykisk ohälsa då relationen mellan barnet och dess föräldrar inte fungerar harmoniskt. Den *s.k. generationsgränsen* sätter ofta käppar i hjulet för en sund familjerelation. Vuxna och barn tänker helt enkelt olika beroende på skilda erfarenheter. Om föräldrar (i samspel med skolpersonal) inte tidigt rycker in och uppmärksammar barns "rop på hjälp" riskerar barnets (våldsamma, apatiska etcetera) osunda beteenden att eskalera. Ofta uppmärksammar föräldrarna inte barnets sociala svårigheter. Detta kan bero på att föräldrarna själva ser problemet som övergående ("Kalle växer säkert ifrån det") eller att de helt enkelt har för mycket att stå i själva för att ha tid att uppmärksamma barnet. Stoppas inte dessa tendenser hos barnet i tid kan det leda till (med Liljegrens uttryck) en *symmetrisk upptrappning*, där kommunikationen mellan elev, lärare och föräldrar riskerar att haverera totalt.¹

Skolgången är en integrerad del av barnets sociala utveckling. Man börjar skolan som ett barn, där en tydlig individuell identitet ännu inte hunnit etablerats. Då barnet kommer in i tonåren sker mycket stora förändringar, som för många kan vara positivt (man formar sin egen identitet). Den negativa baksidan kan bli att barnet aldrig tycks finna sin egen identitet (i kombination med dåliga sociala kontakter kan detta bli ett avstamp för en lång tids svårigheter). Också omgivningens förväntningar påverkar i hög grad barnets roll i skolan: "inlärningsförmågan påverkas av omgivningens förväntningar".²

¹ Liljegren (2000), s. 22–23.

² Ibid., s. 75.

Bristen på sammanhang och en ordnad social tillvaro kan för många elever bli den utlösande faktorn till en skolgång som har mycket i övrigt att önska. Den enskilde individens sociala tillhörighet, relationer med lärare, föräldrar och kamrater hjälper eleven att klara de *yttre förändringarna*. De *inre förändringarna* kan sägas hjälpa eleven att hantera de ständiga växlingarna i de yttre förändringarna. Det är av största vikt att eleven finner den "känsla för sammanhang"³ som bland annat Anton Antonovsky talar om.

Tyvärr visar det sig att elever som diagnostiserats med exempelvis DAMP eller AD/HD oftast också lider av till exempel läs- och skrivsvårigheter.⁴ De båda svårigheterna tycks s.a.s. gå hand i hand. Elever som uppvisar tecken på hyperaktivitet och koncentrationssvårigheter riskerar också att hamna efter rent kunskapsmässigt. Detta kommer kanske inte som en nyhet, men man bör ändå betona vikten av att snabbt sätta in åtgärder för att slippa alla följdverkningar. Diagnosen dyslexi behöver givetvis inte innebära att eleven har koncentrationssvårigheter i övrigt, men ofta skapar läs- och skrivsvårigheter en lägre självkänsla hos eleven. Ju tidigare resurser sätts in för att hjälpa eleven desto bättre resultat kommer eleven att kunna visa upp.

Det är av yttersta vikt att inte fokusera all energi på det negativa. Eleven måste också få ta del av allt positivt han/hon bidrar med. Att en elev är bråkig på rasterna behöver nödvändigtvis inte innebära att han/hon är bråkig och "svårhanterlig" under hela skolgången. Samtal mellan lärare, elev, föräldrar och annan resurspersonal bör ske med uppmärksamheten riktad mot det positiva. Utvecklingssamtal där alla parter får bidra med åsikter och reflektioner skapar ett perspektiv där fokus läggs på vad man kan göra åt situationen, i stället för att enbart fokusera kring problemet. Ett *interaktionellt perspektiv* är alltså att föredra, enligt Liljegren.⁵

2.0 Andra åsikter

Liljegrens tankar kring elever i svårigheter förmedlar en syn på eleven i sitt sociala sammanhang. Först då man belyser alla perspektiv i elevens sociala liv kan man få insikt i

³ Ibid., s. 40 ff. Termen "KASAM" myntades av Antonovsky. Se även: Liljegren (2000), s. 24.

⁴ Liljegren (2000), s. 32.

⁵ Liljegren (2000), s. 12.

problematiken kring svårigheter i skolan. Den individualistiska synen på elever har inte alltid varit det självklara perspektivet.

Tidigare såg man elever *med* svårigheter, inte elever *i* svårigheter. Skulden till problemen låg hos den enskilde eleven. Man hanterade inte eleven som en del i ett socialt sammanhang utan fokus lades på elevens inre konflikter. Eleven skulle lyftas ur det sociala livet, utforskas och diagnostiseras. Perspektivet lades på elevens problem/brister snarare än de styrkor eleven trots allt hade.

Idag talas det förhållandevis lite om arv och miljö. För inte alltför länge sedan resonerades det livligt kring vilka faktorer som kunde vara ärftliga respektive ett resultat av den omgivande miljön. Skolpsykologer och övrig resurspersonal använde sig gärna av djuplodande analyser av barndomens tidiga skede och dess inverkan på den uppkomna situationen. Istället för att (som Liljegren) se eleven i ett socialt sammanhang lyfte man ur eleven ur nämnda sammanhang för att föröka finna orsaker till elevens beteende i inre konflikter.

3.0 Personliga reflektioner

Det *sociokulturella perspektivet* som många lärare och övrig skolpersonal har idag lyser igenom ganska tydligt i Liljegrens bok. Att försöka se eleven i sitt sociala sammanhang är ett steg i denna riktning. Att arv och miljö inte helt har spelat ut sin roll står dock klart. Idag talas det väldigt mycket om *social differentiering*⁶, d.v.s. att elever ur olika socialgrupper (och sociala miljöer) uppfattar inlärningsmiljön/skolan på olika sätt. Detta är ett intressant perspektiv, som lärare nog bör ha i bakhuvudet då man möter elever med olika bakgrund.

William Peters experiment⁷ med en elevgrupp är mycket intressant. Peters favoriserade medvetet barn med en viss ögonfärg medan han på ett grymt sätt såg ned på de övriga eleverna. De elever som fick positiv respons visade sig också uppvisa bättre studieresultat, trots att denna grupp tidigare inte tillhört de främsta i gruppen. Peters gjorde också försöket omvänt, d.v.s. behandlade de tidigare favoriserade eleverna nedlåtande. Resultatet blev detsamma: de elever som fick positiv respons höjde sina studieresultat drastiskt. Jag tolkar

⁶ Ibid., s. 50 f.

⁷ Se vidare: Liljegren (2000), s. 75 f.

resultatet som att det sociala samspelet kopplat till positiv respons från läraren har en avgörande faktor på barns studieresultat. Att miljön spelar en avgörande betydelse tycker jag står utom alla tvivel. Detta var något jag inte direkt reflekterat över innan. Alla elever som tycks ha svårigheter bör ses ur sitt sammanhang. Inlärningsmiljön och responsen från föräldrar, lärare och omgivning spelar en oerhört viktig roll för elevens studieresultat.